

2. Синдром порушення активності та уваги // Вікіпедія. URL: <https://wikipedia.org>.
3. A Brief History of ADHD - Edge Foundation.
4. ADHD brain vs. normal brain: Function, differences, and more. URL: <https://medicalnewstoday.com>.
5. Data and Statistics About ADHD | CDC.
6. URL: <https://www.news-medical.net/news/20161121/Music-lessons-increase-brain-fiber-connections-in-children.aspx>

Алифірова Надія,

викладачка Полтавської міської школи мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Раїси Кириченко,

Новак Наталія,

викладачка Полтавської міської школи мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Раїси Кириченко,

Ноздрін Вадим,

викладач Полтавської міської школи мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Раїси Кириченко (м. Полтава)

СКРИПКОВА КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКА ПРАКТИКА В УКРАЇНІ ХХ-ХХІ СТ.

***Анотація.** У статті подається інформація про функціонування концертно-виконавської практики в Україні ХХ-ХХІ століття. Зокрема, підкреслюється вклад науковців (Ю.°Волощук, А.°Гуменюк); видатних концертних виконавців сучасності (Давид Ойстрах, Остап Шутко, Мирослава Которович, Діана Тищенко) у розбудову сучасної концертно-виконавської практики в Україні; висвітлюються її історичні передумови.*

***Ключові слова:** концертно-виконавська практика, скрипкове виконавство, традиції виконавського мистецтва, народне та аматорське музикування.*

Постановка проблеми. Одним із унікальних явищ художньої культури є скрипкове виконавство, за допомогою якого музика матеріалізується в об'єктивній звуковій реальності, виявляється в усій своїй видовій, стилістичній і жанровій різноманітності, стає об'єктом сприймання і почуттєво-емоційного переживання та виконує притаманні їй соціальні функції.

Мета статті – розглянути українське скрипкове виконавство як художньо-творчий процес, зумовлений стильовими, жанровими, художньо-виражальними, формоутворюючими чи техніко-виконавськими чинниками різних видів і форм скрипкового мистецтва.

Українське скрипкове виконавство має сформовану видово-жанрову систему концертної діяльності, функціонує на певних організаційних засадах і фактично є самостійною галуззю художньо-творчої діяльності.

Ступінь вивчення проблеми. Проблеми українського скрипкового виконавства, які охоплюють велику кількість питань щодо його стилю, пізнавально-творчих засад, технології і художньо-виражальних аспектів, розглядають у своїх наукових розвідках Ю.^оВолощук та А.^оГуменюк.

Серед робіт Ю.^оВолощука відзначимо: «Поліетнічний зміст професійної скрипкової освіти Львова», «Стиль «Worldmusic» у виконавській творчості скрипаля Василя Попадюка (Канада)», «Основні напрями розвитку українського скрипкового мистецтва першої половини ХХ століття», «Традиційне скрипкове мистецтво Гуцульщини кінця ХХ – початку ХХІ століття: синтез автентики та професіоналізму», «Львівська скрипкова виконавсько-педагогічна школа: регіональні традиції та мистецькі інтеграційні процеси», «Народно-професійне інструментальне виконавство як явище сучасної культури (на матеріалі творчості гуцульських скрипалів)», «Київська скрипкова школа в контексті розвитку європейського виконавського мистецтва», «Поліетнічний зміст підготовки виконавців в Одеській скрипковій школі кінця ХІХ першої третини ХХ століття», «Концертне життя Галичини і виконавсько-пропагандистська діяльність

провідних галицьких скрипалів». Науковець розробив спецкурс «Українське скрипкове мистецтво». Заслуговує на увагу робота А.°Гуменюк «Інструментальна музика».

Характеризуючи особливості розвитку скрипкового виконавства в ХХ-ХХІ ст., науковці наголошують на тому, що традиції вітчизняного професійного скрипкового виконавства формувалися на основі практики народного та аматорського музикування.

Виклад основного матеріалу. Поява скрипки на теренах вітчизняного мистецтва пов'язана з поширенням салонного музикування. Це був ранній етап розвитку класичного скрипкового виконавства. У цей час закладались основи скрипкової виконавської специфіки.

Традиції виконавського мистецтва запроваджувались у маєтковому музикуванні, органічно поєднувалися з виконавськими прийомами народної практики. Значну частину скрипкового репертуару складали саме улюблені народні мелодії, які були природнім матеріалом для імпровізації та варіювання.

Народні мелодії, їх обробки, варіації чи імпровізації стали невід'ємною частиною репертуару професійних колективів. Неповторність вітчизняної скрипкової виконавської школи виявляється саме в поєднанні класичної методики гри з національними особливостями скрипкового виконавства.

До початку ХІХ°ст. українському скрипковому виконавству був притаманний певний універсалізм: кожен виконавець-струнник умів грати на всіх інструментах. Яскравим прикладом цього є постаті двох виконавців, вихідців з України – І.°Хандошкіна та Г.°Рачинського, які були одночасно блискучими скрипалями-віртуозами, альтистами та гітаристами.

Народне скрипкове виконавство передало ряд специфічних якостей професійному скрипковому мистецтву, який започаткувався саме з фольклорних норм. Через привнесення фольклорних традицій академічне музикування отримало свіжість та яскравість мелодики, різноманітність танцювальних ритмів.

У контексті зазначеної проблематики, до прикладу, варто презентувати вагомі скрипкові школи України та їх яскравих представників. На сьогодні кожен консерваторський регіон України представлений певною скрипковою школою. Найбільш потужні – Київська, Одеська, Харківська, Львівська та Донецька. Кожна з них має свою історію, художні здобутки та відомі імена.

У панорамі виконавського мистецтва середини ХХ століття однією з найбільш яскравих постатей серед скрипалів-виконавців, з якого розпочалася нова ера скрипкового виконавства, є Давид Федорович Ойстрах, який народився в Одесі 30 вересня 1908 року. Батько його був службовцем та великим прихильником музичного мистецтва, а мати – професійною співачкою. Давид Ойстрах до свого 20-річчя вчився в спеціалізованій музичній школі і музично-драматичному інституті (нині – Музична академія) у професора П.°Столярського. Вже в 1924 році, навчаючись на другому курсі Одеського музично-драматичного інституту, музикант дав свій перший концерт, який приніс йому загальне визнання. В концертному сезоні 1946-47°рр. Д.°Ойстрах втілює у життя грандіозний цикл «Розвиток скрипкового концерту», який викликав велике зацікавлення у колах музикантів та слухачів. Етапними для музиканта були 50-60-ті рр., які стали періодом його творчої зрілості, успішного концертування у різних європейських країнах.

Протягом усього творчого шляху виконавський стиль Д.°Ойстраха змінювався. У період учнівства та перших виступів інтереси скрипаля були пов'язані переважно з музикою композиторів віртуозно-романтичного напрямку – Н.°Паганіні, Г.°Венявського, П.°Сарасате. Згодом, приходить час глибокого осмислення творів Й.-С.°Баха, В.-А.°Моцарта, Л.°Бетховена.

Виконавський стиль зрілого Д.°Ойстраха набуває характеру довірливої бесіди, а не промови оратора. Феноменальним стало його мистецтво володіння смичком, яке перевершувало італійське *bel canto* і було, одночасно, дуже яскравим в *Allegro* концертів В.-А.°Моцарта.

Образ Д.°Ойстраха зі смичком рівнозначний образу скульптора з різцем чи художника з пензлем. Надзвичайна техніка скрипаля, густий,

насичений звук, що переливається всіма тембрами скрипки, масштабність виразу впізнавалися відразу як прикмети його таланту. Палітра мистецтва Д.°Ойстраха була справді невичерпна: від найніжнішої лірики, поетичного роздуму до філософської глибини, мужньої героїки. Будь-який твір у виконанні цього чудового артиста отримав нове життя. Д.°Ойстрах увійшов в історію музичної культури як один з видатних скрипалів світу.

Історія музичного мистецтва знає багато прекрасних виконавців-інструменталістів, проте лише деякі з них на певному етапі своєї кар'єри змогли стати за диригентський пульт. У творчості Д.°Ойстраха були концерти, на яких він у першому відділенні грав сольні твори, а в другому – диригував оркестром. Однак, диригуючи оркестром, він все ж залишався скрипалем, котрий пізнав усі таємниці звуковидобування на струнно-смичкових інструментах, які під дією його диригентської палички передавали благородну «ойстраховську» манеру гри.

З ім'ям Давида Ойстраха пов'язують розквіт вітчизняної скрипкової школи. Його наслідували, його обожнювали; його грою донині насолоджуються мільйони меломанів різних континентів. Бо, як вважав І.°М.°Ямпольський, виконавській манері музиканта були притаманні пластичність, класична ясність і точність вислову; легкість техніки, кришталева чистота інтонації, витонченість, поєднання глибокого ліризму, простоти і задушевності з мужніми, вольовими засадами.

Як знак пам'яті про видатного скрипаля на теренах незалежної України систематично відбувається Міжнародний конкурс скрипалів імені Д.°Ойстраха. З ініціативи Міжнародної корпорації «Слов'янський базар» і благодійної організації «Міжнародний конкурс скрипалів імені Д.°Ойстраха» вперше такий конкурс був проведений в Одесі у вересні 2004 року.

Заслуговує на увагу сучасний західно-український виконавець Остап Шутко (1976 р.н.), який народився у відомій українській сім'ї скрипалів. Батько – Іван Шутко – провідний викладач Львівської спеціалізованої

музичної школи імені С.°Крушельницької, мама – Лідія Шутко – народна артистка України, професорка ЛДМА імені М.°Лисенка, лауреатка міжнародних конкурсів, видатна концертуюча музикантка, які й стали його першими вчителями.

Стрімким етапом професійного росту Остапа стали виступи в ансамблі з Лідією Шутко. Виконувалися дуети Г.°Генделя, Л.°Шпора, Ш.°Беріо, Ж.°Мазаса, що вимагали не лише філігранного володіння штриховою, агогічною, артикуляційною технікою, а й ідеальної культури партнерства. Поступово збагачується сольний репертуар Остапа Шутка, в якому значне місце належать каприсам Н.°Паганіні, сольним сонатам та партитам Й.°С.°Баха.

Скрипаль удосконалював своє виконання у Лондонській школі Гілдохол у всесвітньо відомого педагога І.°Німана та Національній академії України імені П.°Чайковського в класі Б.°Которовича. Великий вплив на формування творчої особистості Остапа Шутка справило знайомство з уславленими музикантами – І.°Безродним, Л.°Шпіллером, А.°Лисим, З.°Броном, М.°Естрельо, С.°Сондецькісом.

На сьогоднішній день О.°Шутко – зрілий музикант, увінчаний не одним лауреатським званням у Вільнюсі (Литва), Веймарі (Німеччина), Перемишлі (Польща), Барселоні (Іспанія). Він – стипендіат Президента України, королеви Іспанії та ЮНЕСКО. Широкого розголосу та популярності набули «Музичні вечори Остапа Шутка», започатковані з метою популяризації класичної музики у невеликих містах України, які стали чудовою можливістю для самореалізації артистів-виконавців. За рік відбувається понад ста виступів, до участі в яких Остап Шутко запрошує відомих українських та зарубіжних музикантів та юних виконавців музичних шкіл та училищ. Самостійними проектами стали концертні турне по Україні Остапа з Народною артисткою України Лідією Шутко та гра скрипаля в дуєті з польським гітаристом Лео Вітошинським. Остап Шутко – аспірант консерваторії у Лондоні і, водночас, наймолодший викладач Національної

музичної академії України імені П.°Чайковського. Нагороджений Академією мистецтв України Почесним дипломом «За високу професійну майстерність».

Наступне ім'я – Мирослава Которович, одна з найцікавіших молодих музикантів, представників київської скрипкової школи. Концертувати почала ще ученицею середньої спеціалізованої музичної школи-інтернат ім.°М.°В.°Лисенка, яку закінчила у педагогів П.°Бондаса та Я.°Рівняк. За роки занять у класі, а потім в аспірантурі у Б.°А.°Которовича Мирослава отримала Гран-Прі на Міжнародному конкурсі «Золота осінь» (м.°Хмельницький), брала участь у майстер-класах славетних педагогів М.°Яшвілі (Польща), Р.°Річчі і Т.°Цейтмайєра (м.°Зальцбург, Австрія). М.°Которович була стипендіатом «Моцарт-Академії» (м.°Краків, Польща), а у 1993 року стала солісткою НАС «Київська Камерата». Під керівництвом диригента В.°Балея (США) скрипалька брала участь у записі авторського диску композитора Є.°Станковича.

Цікавою гранню є музично-просвітницька діяльність Мирослави Которович як автора циклу музично-театральних проєктів у жанрі музичні новели («Роль для скрипки», «Сотворіння», «Скрипкові капризи», «Сходами», «Намисто з дитячих мрій» та ін.), про один з яких у 2000 році було знято фільм у циклі передач «Варіації на тему». У 2004 році вона брала активну участь у міжнародному проєкті BRITTEN FESTIVAL KYIV 2004.

Завдяки активності творчого життя М.°Которович має унікальну можливість постійно розширювати свій виконавський досвід, збагачувати власне сприйняття музики, які разом з її дивовижною фантазією та природною обдарованістю актора дарують слухачеві нові незабутні враження.

Назвемо ще одне ім'я української скрипальки Діани Тищенко, яка 10 листопада 2018°р. здобула перемогу у престижному міжнародному конкурсі академічних піаністів і скрипалів імені Лонг і Тібо у Парижі. Як відомо, конкурс імені Лонг і Тібо проводиться у Парижі з 1943 року і заснований

піаністкою Маргеріт Лонг та скрипалем Жаком Тібо. З 1957^ор. конкурс підтримується державою. Він проходить трирічний цикл: у першому році беруть участь піаністи, у другому – скрипалі, а у третьому – проходять урочисті концерти. У конкурсі імені Лонг і Тібо, який очолив французький скрипаль Рено Капюсон, брали участь 39 скрипалів, однак лише шестеро пройшли у триденний фінал, де Гран-прі отримала українка Діана Тищенко.

Висновки. Отже, нами виявлено, що українська скрипкова виконавська школа ХХ-ХХІ ст., об'єднуючи спільні творчі та художні ідеї, педагогічні принципи, специфіку музичного мислення та стильові ознаки виконавських шкіл окремих спеціалізацій та регіонів, функціонує як самостійна, самодостатня культурна традиція України. Вітчизняна скрипкова виконавська школа є невід'ємною складовою художньої культури, оскільки здатна зберігати, розвивати та передавати наступним поколінням музично-виконавські досягнення та здобутки, забезпечуючи спадкоємність мистецького, культурного та духовно-практичного досвіду.

Визначено, що скрипкове виконавське мистецтво України кінця ХХ – початку ХХІ ст. перейшло на новий етап свого розвитку в контексті національної та світової культур, що виявляє його перспективність та мистецький потенціал. Презентуючи кращі здобутки української музичної культури за кордоном, воно сприяє поширенню зовнішнього іміджу України як проєвропейської країни з самобутніми мистецькими традиціями й високим рівнем сучасного професійного музичного виконавства.

Список використаних джерел

1. Глушук^оТ. Особливості функціонування дитячих шкіл естетичного виховання в системі мистецької освіти України // *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*: зб. наук. праць. Рівне : РДГУ, 2005. Вип. ^о10. С. 49-53.
2. Глушук^оТ. Національні традиції функціонування фортепіанної виконавської школи України // *Теоретичні та практичні питання*

- культурології : зб. наук. статей. Мелітополь : Сана, 2006. Вип. XXII. С. 136-139.
3. Глущук^оТ.^оВ. Культуротворчі процеси в дитячому фортепіанному навчанні // *Еволюційні процеси в музичному мистецтві: від минулого до майбутнього (Київ-Донецьк)* : збірник наукових праць. К. : Муз. Україна, 2006. Вип. I. С. 235-242.
  4. Глущук^оТ.^оВ. Міжнародні конкурси в сучасному соціокультурному просторі України // *Духовна культура як домінанта українського життєтворення* : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. К. : ДАКККіМ, 2005. Ч. II. С. 52-55.
  5. Зінська^оТ. Особливості функціонування музичного виконавства в соціокультурному просторі України // *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку* : зб. наук. праць. Рівне : РДГУ, 2010. Вип. 16. С. 146-152.

Баленко Тетяна,
викладачка по класу бандури,
Полтавська міська школа мистецтв
«Мала академія мистецтв»
імені Р. Кириченко (м. Полтава)

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКОТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ

***Анотація.** У статті висвітлено особливості соціально-педагогічної терапії дітей засобами музики, схарактеризовано поняття «музикотерапія», її методи і форми роботи, виявлено вплив музикотерапії на розвиток дітей.*

***Ключові слова:** соціально-педагогічна терапія, музикотерапія, соціалізація, діти раннього віку.*

***Постановка проблеми.** В умовах перебудови системи цінностей і духовних орієнтирів сучасного соціуму особливого значення набуває*